

YUSUFELİLİ ÂŞİK MUHİBBÎ'NİN BİR MEVLİD'İ VAR MIDIR?

DOES ÂŞİK MUHİBBÎ FROM YUSUFELİ HAVE A MAWLID?

Bestami BİLGE*

ÖZ: Türk edebiyatında şairler tarafından en çok ilgi gören şiir türlerinden biri de mevlidlerdir. Hz. Peygamber'e olan sevginin bir yansıması olarak yazılan mevlidler, 15. yüzyıldan itibaren birçok şair tarafından kaleme alınmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalarda Türk edebiyatında 100'ün üzerinde mevlidin olduğu tespit edilmiştir. 15. yüzyılın başlarında yazılan Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necât adlı mevlidi, Türk edebiyatında bu konunun öncüsü olmuştur. Sonraki dönemlerde de farklı şairler tarafından birçok mevlid yazılmıştır. Bazı mevlidlerin şairlerinin aynı mahlasları kullanması ve metinlerin birçok yazma nüshasının olması, kimi zaman mevlidlerin müelliflerinin karıştırılmasına yol açmıştır. Aynı mevlidin başka bir şaire atfedilmesi gibi mevlidi olmayan bir şaire de mevlid atfedilmiştir. Bu kadar çok mevlid metni ve mevlid yazmalarının içinde bunların doğal bir sonuç olduğunu kabul etmek gerekir. Bu çalışmanın konusu 19. yüzyıl halk şairi Yusufelili Âşık Muhibbî'ye atfedilen bir mevlidin aslında 15. yüzyıl şairi Celâl Muhibbî'ye ait olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Mevlid, Yusufelili Âşık Muhibbî, Celâl Muhibbî

ABSTRACT: One of the types of poetry that attracts the most attention from poets in Turkish literature is mawlıds. Hz. Written as a reflection of the love for the Prophet, mawlıds have been written by many poets since the 15th century. In studies conducted in this field, it has been determined that there are more than 100 mawlıds in Turkish literature. Süleyman Çelebi's mawlıd called Vesiletü'n-Necât, written in the early 15th century, was the pioneer of this subject in Turkish literature. Many mawlıds were written by different poets in later periods. The use of the same pseudonyms by the poets of some mawlıds and the fact that there are many manuscript copies of the texts sometimes led to confusion among the authors of the mawlıds. Just as the mawlıd is attributed to another poet, a mawlıd was also attributed to a poet who did not have a mawlıd. It is necessary to accept that these are a natural result among so many mawlıd texts and mawlıd manuscripts. The subject of this study is that a mawlıd attributed to the 19th century folk poet Yusufeli Âşık Muhibbî actually belongs to the 15th century poet Celâl Muhibbî.

Keywords: Turkish Literature, Mawlıd, Yusufelili Âşık Muhibbî, Celâl Muhibbî

Giriş

Arapça “v l d / ولد : doğurmak” kökünden ve mimli mastar olarak “doğmak, doğurmak” demek olan “mevlid/ مؤلید”, zaman adı olarak herhangi bir kimsenin “doğum zamanı, doğum günü”; mekân adı olarak ise “doğum yeri” anlamlarına gelen bir kelimedir. Mevlid kelimesiyle İslamî

* Öğr. Gör. Dr.-Çankırı Karatekin Üniversitesi Türk Dili Bölümü/Çankırı-bbilge@karatekin.edu.tr (Orcid: 0000-0001-8851-4062)

kültürde, zaman adı olarak özellikle Hz. Muhammed'in doğum zamanı kastedilmektedir. Bilindiği gibi "mîlâd" terim anlamıyla Hz. İsa'nın doğum zamanını ifade eder. "Mevlid" kelimesi ise Hz. Muhammed'in doğum zamanını vurgulamak için kullanılır (Kütük, 2018:1).

Edebiyatımızda mevlid türünde eserler genellikle Besmele, Tevhid, Hamdele bölümleriyle birlikte Hz. Muhammed'in nurunun yaratılması, bu nurun silsile yoluyla tüm peygamberlerden Hz. Peygamber'e ulaşması, Hz. Muhammed'in doğumu, doğumu esnasındaki mucizeler, Hz. Peygamber'e peygamberliğin verilmesi, onun bazı mucizeleri, miraç hadisesi ve vefatının anlatıldığı eserlerdir. Yine mevlidlerde, Hz. Yusuf ile ilgili bir bölüm, Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi, Hz. Peygamber'in Halime'ye sütanne olarak verilmesi, Medine'ye göç etmesi gibi hikâyeler de yer alabilmektedir. Mevlidleri siyer eserlerinden ayıran en önemli unsur mevlidlerin daha çok Hz. Muhammed'in doğumu olayıyla ilgilenmesidir (Kütük, 2018:2).

Mevlid, Türk edebiyatında çok fazla ilgi gören bir türdür. Edebiyatımızda tam anlamıyla 15. yüzyıl itibariyle karşımıza çıkmaya başlamıştır. İlk mevlid Ahmedi'nin İskendername'sindeki Mevlid'dir. 15. yüzyıldan günümüze kadar Mevlid türünde 100'ün üstünde eserin olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Mevlid türünde eserler ve bu eserlerin sayıları, yazarları hakkında kapsamlı bilgiler verilen birçok çalışmalar yapılmıştır. Necla Pekolcay, Ahmet Aymutlu, Ahmet Ateş, Kazım Baykal, Ağâh Sırrı Levend, Hasibe Mazıoğlu, M. Tayyib Okıç, Hasan Aksoy, Mehmet Fatih Köksal ve Rıfat Kütük, özellikle -mevlid yazan şairler-hakkında önemli bilgiler veren eserler ortaya koymuşlardır. Ayrıca 2023 yılında Şevval Sena Çulfaz tarafından Mevlid Bibliyografyası adlı bir çalışma yapılmıştır. Rıfat Kütük'ün mevlidle ilgili yaptığı çalışmaya göre edebiyatımızda mevlid yazdığı kesin olarak bilinen şair sayısı 102'dir (Kütük, 2018: 78). Kütük'e göre, Literatürde kendisine mevlid atfedilen ama mevlidlerinin nüshaları tespit edilemeyen şairlerin sayısı 16'dır. Kaynaklarda mevlid yazdığı bildirilen ama eseri mevlid türünde olmayan veya eserinin mevlid türüne girdiğinden şüphe edilen 2 şair vardır. Kaynaklarda kendisine mevlid isnat edilen ama mevlidlerinin olup olmadığı şüpheli olan şair sayısı 3'tür. Kaynaklarda kendilerine mevlid isnat edilen ama mevlidleri bulunmadığı kesin olarak ortaya çıkan şairler ise 15'tir. Elbette bu sayılar yeni çalışmalarla değişiklik gösterecektir. Mustafa Özkat'a göre, son dönemlerde yapılan bazı çalışmalarda -mevlid yazan şairlerin adları- listeler halinde ortaya konmuştur (Köksal, 2010: 58; Bilge, 2014; Özkat, 2017; Kütük, 2018: 12).

Mevlidin çokça rağbet gören bir tür olması ve bu türün bir mevlid yazma geleneği çerçevesinde gelişmesi, mevlidler arasında birçok benzer yanın, benzer mısraların hatta benzer hikâyelerin, ortak kısımların olması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Mevlid metinlerinin birçok yazma nüshasının olması ve bu metinlerin tamamının değil de bir kısmının çeşitli yazmalarda hatta cönklerde yer alması mevlidlerin şairlerinin karıştırılmasına yol açmıştır. Bunun sonucu olarak mevlidi olmayan bir şaire de mevlid atfedilmiş

veya mevlidi olan bir şairin mevlidi başka bir şaire atfedilmiştir. Biz bu yazımızda Yusufelili Âşık Muhibbî'ye ait olduğu söylenen bir mevlidin aslında ona ait olmadığını ortaya koymaya çalışacağız.

Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerif

Yusufelili Muhibbî'nin gerçekte adı Salih'tir. 1823 yılında Artvin Yusufeli'nin Demirkent (Erkinis) bucağında doğmuştur. Babası onun demircilik ve kalaycılıkla uğraşmasını istemiş dolayısıyla okutmamıştır. Muhibbî, geçimini demircilikle uğraşarak sağlamıştır. Yusufelili Muhibbî hakkındaki bilgilere çocukları, torunları ve âşık şiirine ilgi duyan insanların tuttıkları cönkler vasıtasıyla ulaşılmıştır (URL-1). Nitekim ona atfedilen Mevlid'in de bir cönkte yer aldığı ifade edilmiştir. Yusufelili Muhibbî'ye ait olduğu düşünülen Mevlid 1968 yılında Adil Özder tarafından yayımlanmıştır. Adil Özder çalışmasının ön sözünde Mevlid'in kaynağı olarak Kâtip Hüseyin Hayalî Efendi¹ diye birinin bıraktığı iki cönkten bahseder. Bu iki cönkten birini kendilerine Muhibbî'nin torunlarından Zöhre tanım tarafından ulaştırıldığını söyler (Özder 1968; Bahadır, 2017:5). Sonuçta bu yazmada Muhibbî mahlasıyla yer alan bir mevlid yayımlanmış ve Yusufelili Âşık Muhibbî'ye atfedilmiştir. Daha sonra Mevlid ile ilgili yapılan çalışmalarda Yusufelili Âşık Muhibbî'ye ait bir mevlidin olduğu düşüncesi silsile halinde devam etmiştir. Hikmet Dizdaroğlu bu konuda "Muhibbi ve Mevlidi" adında bir yazı da yazmıştır. Dizdaroğlu, yazısında Adil Özder'in çalışmalarından bahsetmiş ve Özder'in çalışması üzerinden Yusufelili Muhibbî'nin mevlidini anlatmıştır (Dizdaroğlu, 1970: 14-18). Saim Sakaoğlu da 1989 yılına ait Türk Dili Dergisi, Türk Saz Şiiri sayısında eser hakkında ayrıntı vermeden Yusufelili Muhibbî'nin bir mevlidi olduğunu ifade etmiştir (Sakaoğlu, 1989: 105-250).

Adil Özer'in, Ölümünün 100. Yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerif adlı eserinde yer verilen Mevlid 18 bölüm olarak ele alınmıştır: Buna göre eserde; mesnevi tarzında 305 beyit, gazel tarzında 8 beyit, ilahi tarzında da 67 dörtlük yer almaktadır. Mevlidin asıl konuları mesnevi tarzındaki bölümlerde işlenmiştir. M. Âdil Özder'e göre mesnevi biçiminde yazılmış 1., 3. ve 4. bölümler aruzla, diğerleri ise hece ölçüsüyle düzenlenmiştir. Aruzla yazılmış bölümlerde *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbı kullanılmıştır. Mevlidin, biri M. Âdil Özder'in özel kitapları arasında olmak üzere iki nüshası bulunmaktadır. Diğer nüsha: Ankara Millî Ktp. Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 4448, 17 vr. Sayfalarında yer yer yırtıklar olan yıpranmış varaklardan oluşan bir nüsha. Varak numaralarından ve metin akışından yazmanın birçok eksik varacağı olduğu anlaşılıyor. Yazmanın fiziki durumuna

¹ Kâtip Hüseyin Hayalî Efendi, ölmeden önce Yusufelili Muhibbî'nin şiirlerini kaleme almak için yanına gitmiş onun bazı şiirlerini cönke yazmıştır. Bu şiirler arasında Mevlid olup olmadığını bilmiyoruz. Özder'in verdiği bilgilere göre Hayalî'nin elinde başka cönkler de vardır. Adil Özder'e Muhibbî'nin torunu Zöhre Hanım tarafından ulaştırılan cönk Kâtip Hayalî'nin Muhibbî'nin deyişlerini kaydettiği cönk olmasa gerek. Muhtemelen elinde olan cönklerden herhangi biri.

bakıldığı zaman nüshanın teşekkül tarihi için 19. yüzyıldan daha eskilere gitmek gerekir. Milli Kütüphanede bulunan nüshanın Adil Özder tarafından kütüphaneye bağışlandığını düşünüyoruz nitekim yazmanın ilk varlığında Adil Özder bağışı olduğuna dair notlar var. Bu nüshanın Adil Özder'in çalışmasında kullandığı nüsha olduğu muhtemeldir. Zaten kendisi de Yusufelili Muhibbî ve Mevlid-i Şerif adlı çalışmasının bir yerinde elindeki bu yazmayı Milli Kütüphaneye bağışlayacağını ifade etmiştir (Özder, 2017: 69).

Celâl Muhibbî ve Yusufelili Âşık Muhibbî Mevlidlerinin Karşılaştırılması

Literatürde 15. yüzyıl şairi Celâl Muhibbî'ye ait bir Mevlid olduğu bilinmektedir ve bu Mevlid ile ilgili birkaç çalışma yapılmıştır. Bu konuda son çalışma tarafımızca 2014 yılında yapılmış ve bu çalışmada Celâl Muhibbî Mevlid'i (Tuhfetü'l-hakîr) tenkitli metin olarak neşredilmiştir (Bilge:2014). Celâl Muhibbî Mevlidi'nin yazma nüshalarına baktığımızda bu yazmalar elli civarında varakdan oluşan yazmalardır. Beyit sayısı 1700'ün üzerindedir. Eser mesnevi nazım şekliyle ve ölçü olarak da aruz ölçüsüyle (çoğunlukla fâilâtün fâilâtün fâilün) yazılmıştır. Eserin bazı bölümlerinde mesnevi nazım şeklinin yanında tekdüzeliği gidermek amacıyla farklı vezinlerde musammat gazel tarzında veya ilahi türüne benzer şiirler de vardır. Celâl Muhibbî Mevlidi'nin neşirlerinde nüshalardan kaynaklı birtakım eksik beyitlerin ve farklılıkların olduğu görülür. Fakat Celâl Muhibbî'nin eserini oluştururken genel olarak klasik mevlid tertibine uyduğunu söylemek mümkündür.

Yusufelili Âşık Muhibbî'ye izafe edilen mevlid ise on yedi varaklık bir yazmadır. Beş yüz civarı beyiti haizdir. Yusufelili Âşık Muhibbî Mevlidi için farklı olarak eserde aruzla birlikte hece ölçüsünün de kullanıldığı ayrıca nazım birimi olarak beyitlerin yanında dörtlüklerin de kullanıldığı ifade edilmiştir. Dizdaroğlu, nazım birimi olarak dörtlükleri onaylamış ancak hece ölçüsü kısmına şerh düşmüştür. Ona göre hece sayılarının aruz ölçündeki sayılara denk düşmesi bizi yanlışlığa sevk etmemelidir. Hece ölçüsüyle yazıldığı sanılan bu şiirlerin ölçüsünü aruz olarak kabul etmek gerekir (Dizdaroğlu, 1970: 15). Dizdaroğlu'na göre bu şiirler hece ölçüsüyle olsaydı durgulu olmaları gerekirdi. Oysa bu şiirlerde durgu yoktur. Dizdaroğlu, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin de önceleri hece ölçüsüyle yazıldığının düşünüldüğünü daha sonra bu yanlıştan dönüldüğünü de dile getirir. Dizdaroğlu, Muhibbî Mevlidi'nin Süleyman Çelebi Mevlidi'ne benzemediğini söyleyen Adil Özder'in bu tespitine katılır ama Muhibbî'nin Süleyman Çelebi'den etkilendiğini söyler. Bu benzerliğin hem tekrarlayan beyitlerde hem ortak kelimelerde hem Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinde olduğunu ifade eder. Muhibbî'nin, Süleyman Çelebi Mevlidi'nde de olan *görmek, od, sayrı, ıssı, kamu, kanda, muştulama* gibi kelimeleri kullanmasını ondan etkilenmesine yorar. Ayrıca *od* dışında Doğu ağızlarında kullanılmayan bu kelimelerin Muhibbî'de yer almasını da Vesiletü'n-Necât'tan etkilenmesine bağlar. Dizdaroğlu, Muhibbî'nin Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini bilemeyeceğini ancak o dönemlere ait, *ergöriser, gidiser, yatmagıl, doguncak, idicek, devşürüben, erişevüz* gibi kelimeleri kullandığını bunların da

Süleyman Çelebi'nin etkisiyle olduğunu ortaya koyar (Dizdaroğlu, 1970: 16). Aslında bize göre, Hikmet Dizdaroğlu söz konusu mevlidin Yusufelili Âşık Muhibbî'ye ait olamayacağını bir şekilde sezmiş ama tam teşhisi koyamamıştır.

Çalışmamızın bu kısmında Yusufelili Muhibbî'ye izafe edilen Mevlid'in aslında ona ait olmadığını iki şaire de atfedilen eserden metin örnekleri vererek ortaya koymaya çalışacağız. Celâl Muhibbî Mevlidi'ndeki metin örneklerini 2014 yılında konuyla ilgili yapılan çalışmadan aldık ve aynen aktardık (Bilge, 2014). Âşık Muhibbî'ye ait olduğu söylenen mevlid metni örneklerini ise eserle ilgili 2017 yılında yapılan çalışmadan aldık ve aynen aktardık (Özder, 2017). Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerif adlı çalışmada Mevlid metni ile ilgili söz konusu birinci bölüm Mevlid-i Şerif adıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazıldığı söylenmiştir. Mevlid'in ilk beyti şu şekildedir:

Çü Bismillah durur sözlerde miftah

Her işte diseler feth ide Fettah²

Bu beyit tarafımızca yapılan Celâl Muhibbî Mevlid'i çalışması esnasında tenkitli metni oluştururken kullandığımız nüshalarda³ yok. Bundan sonra gelen 11 beyit CÜ, MK, L nüshalarında yoktur. Sadece MFK nüshasında vardır. İkinci bölüm ise Giriş bölümü olarak kurulmuş ve buradaki şiirin bir 4+4 hece ile semai şeklinde yazıldığı söylenmiştir:

Âşık Muhibbî

Bilin rahmet-i rahmandır,

Bu Mevlid-i Habibullah.

Günah derdine dermandır,

Bu Mevlid-i Habibullah.

Resul'e her kim ümmettir,

İşi ta'zim-ü hürmettir,

Sevisine alamettir,

Bu Mevlid-i Habibullah. (Özder, 2017: 13)

Celâl Muhibbî

Bilün rahmet-i Rahmândur bu mevlûd-ı habîbullâh

Günâh derdine dermândur bu mevlûd-ı habîbullâh

Resûle her kim ümmetdür işi ta'zîm hürmetdür

Sevinicek 'alâmetdür bu mevlûd-ı habîbullâh (Bilge, 2014: 55)

² Örnek metinler, nâşir tarafından yapılan çalışmadan aynen alınmıştır.

³ CÜ: Cumhuriyet Üniversitesi nüshası; MK: Milli Kütüphane nüshası; L: Laleli nüshası; MFK: Mehmet Fatih Köksal şahsi kütüphanesinde olan nüsha.

Bize göre bu şiir semai değil mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün aruz ölçüsüyle yazılmış bir musammat gazeldir.

Üçüncü bölümde Hz. Peygamberin nurunun yaratılması ile ilgili başlık var. Bu başlık Celâl Muhibbî Mevlidi'nde de aynı şekilde var fakat Âşık Muhibbî Mevlidi'nde nurun yaratılması kısmı değil, başka hikâyeler yer almıştır. Oysa Celâl Muhibbî Mevlidi'nde nurun yaratılması kısmı hikâye akışına uygun biçimde yer almıştır.

Âşık Muhibbî

*Şîre ehli şöyle takrir eyledi,
Kâ'bûlahbar'dan rivayet eyledi*

*İmdi işit Kâ'bûlahbar söyledi,
Hak Resulünden hikâyet eyledi.*

*Söyleyelim evvel Abdullah sözün,
Büyüyecek hem ana verdi kızın.*

*Âmine Hatun idi anın adı,
Nakl edenler hep bunu böyle dedi.*

*Analığa layık olmuş Ol nura,
Kıyas eylen hüsnünü ana göre.*

*Bir nice müddet bilece kaldılar,
Nurunun şavkıyla handan oldular.
Âmine umardı nuru nakl ede,
Gussa vü teşvişi gönlünden gide (Özder, 2017: 15).*

Celâl Muhibbî

*Siyer ehli şöyle takrîr itdiler
Ka'bû'l-ahbârdan rivâyet itdiler*

*İşid imdi Ka'bû'l-ahbardan söyledi
Hak resûlından rivâyet eyledi*

*Ne didi ol dü cihânun mefharı
Pişvâ-yı cümle mürsel rehberi*

*Didi evvel nûrumı halk itdi Hak
Didi evvel ruhumı halk itdi Hak*

*Didi evvel aklumu halk itdi Hak
Didi evvel kalemi halk itdi Hak (Bilge, 2014: 66)*

Dördüncü bölümde Kâbe'deki Mucizeler ve Hz. Amine'nin işittikleri anlatılmıştır:

Âşık Muhibbî

*Yüklü oldu Âmine Hak dostuna,
Çöktü Hak rahmeti anın üstüne.*

*Ehl-i gök Âmine'yi eyler taraf,
Karşısına hep dururlar saf saf*

*Ol gece kim düştü ana rahmine,
Bir ferîştah indi Kâbe damına.*

*Çağrısuben muştular Peygamberi,
Biliniz ins-ü melek cinn-ü peri (Özder, 2017: 20)*

Celâl Muhibbî

*Yükli oldu Âmine Hak dostına
Çökdi Hak rahmeti anun üstüne*

*Ehl-i gök ider Âmine'yi tavâf
Karşısına hem dururlar sâf sâf*

*Ol gice kim düşdi ana rahmine
Bir ferîsteh indi Ka'be üstüne*

*Çağıruban muştılar peygamberi
Bilünüz ins ü melek cinn ü peri (Bilge, 2014: 100)*

Bu şekilde klasik mevlid üslubunda yer aldığı gibi hikâyeye kısımları mesnevi olarak anlatılmış ve yer yer gazel nazım şekliyle Hz. Peygamber'e övgü şiirlerinin yer aldığı bölümler olarak devam etmiştir. Onuncu bölüm "veladet bahri" olarak ifade edilmiştir:

Âşık Muhibbî

Oldu ayın on ikinci gecesi,

Yakın oldu ol hümânın doğması.

*Dilediler ol bedir ayı doğa,
Vurdu anın pertevi taşa dağa.*

*Ol nurun doğması çün oldu yakın
Gele halka bildire ol Halık'ın*

*Cennetin kapuların hep açtılar
Âlemiyne misk-ü anber saçtılar (Özder, 2017: 30).*

Celâl Muhibbî

*Oldı ayun on ikinci gicesi
Yakîn oldı ol hümâmun doğması*

*Diledi ol bedr ayı yirde toğa
Pertev-i nûrı 'arşa ağa*

*Oldı şâhun toğması oldı yakîn
Gele halka bildüre ol Hâlîkun*

*Cennetün kapılarını açdılar
Dünyâyâ misk ü 'anberden saçdılar (Bilge, 2014: 104).*

Diğer kısımlarda yine Hz. Peygambere övgü şiirleri vardır. On dördüncü bölüme Hz. Peygamberin doğumundan sonra meydana gelen birtakım olaylar vardır. On beş, on altıncı bölümlerde Hz. Peygamberin sütannesine verilmesi, çocukluğu vardır. On yedinci ve on sekizinci bölümle birlikte Mevlid sona ermiştir. Buradaki Mevlid metni klasik mevlid tertibinden uzak bir biçimde yazılmıştır. Söz konusu çalışmada Yusufelili Muhibbî'ye atfedilen Mevlid'in tahkiye kısmı olmayacak bir yerde bitiyor ve sonuç kısmı başlamaktadır:

Âşık Muhibbî

*Dedesi Mekke'de bil kaadı idi,
İl vilâyet hükmüne razı idi.*

*Her ne türlü dava kim gelse ana,
Sorar idi dedesi nazmın ona.*

*Nice müddet bile geçti günleri,
Dünleri kadirdi bayram günleri.*

*Iydına ermek dilersen sen tamam,
Oku Ahmed ruhuna yüz bin selâm (Özder, 2017: 59).*

Bu kısımdan sonra Yusufelili Muhibbî'ye atfedilen Mevlid bitiyor. Oysa bu kısım Celâl Muhibbî Mevlid'inde Hz. Muhammed'in Halime'ye evlatlık olarak verilmesi, Hz. Peygamber'e dedesinin, amcasının baktığı uzunca bölümdür. Yaklaşık 1800 beyitlik Mubibbî Mevlid'inin henüz orta kısımlarıdır:

Celâl Muhibbî

*Dedesi bil Mekke'de kadı idi
İl vilâyet hükmine râzıydı*

*Her ne dürlü da'vâ kim gelse ana
Sorardı dedesi fazlın ana*

*Nice müddet böyle geçti günleri
Dünleri kadir ü bayrâm günleri (Bilge, 2014: 146).*

Bu kısımdan sonra Celâl Muhibbî Mevlid'i devam ediyor. Bundan sonra yaklaşık bin beyit vardır oysa Yusufelili Âşık Muhibbî'ye isnat edilen mevlidde metin birkaç beyitlik temmet bölümüyle sona ermektedir.

Âşık Muhibbî

*Tamam oldu okundu çünkü Mevlid,
Dileriz senden ey Hallâk Ma'bud.*

*Okuyan üfüren cürmün başışla,
Resulün hurmetine kerem işle.*

*Sebep oldular bunlar bu rahmete,
Ola kim erişevüz alâ devlete.*

*Gelüp bunlar bugün cem oldu bunda,
Yarın cem'eyle dostlarınla anda.*

*Ol Resulün Mevlidin dinlediler,
Kimi göğsün geçirip inlediler.*

*Kimi can-ü gönülden dedi Allah,
Anın gönlün gözün şad ede Allah.*

Celâl Muhibbî

*Her kim diler Hak'un lutfin kazana
Fâtîha ihsân ideler yazana*

*Okuyanı yazanı dinleyeni
Rahmetünle yarlıgagıl yâ Ganî*

*Mevlânâ ışkına hatm olsun kelâm
Vir salavât Mustafa'ya ve's-selâm*

*Sen amel kıl yazılsun nûrdan berât
Vir Muhammed Mustafâ'ya salavât*

*Bu arada mevlûdı itdüm temâm
İşkıla din es-salâtu ve's-selâm*

Celâl Muhibbî Mevlid'i ile Yusufelili Âşık Muhibbî Mevlid'inin benzeşmediği veya ortak olmadığı tek bölüm eldeki metinlere göre sonuç bölümüdür diyebiliriz. Belki de eserin başka nüshalarında bu ortak kısımlar da vardır ama şu an eldeki nüshalara göre bunu söylemek mümkün değildir.

Görüldüğü gibi aslında 19. yüzyıl şairi Yusufelili Âşık Muhibbî'ye atfedilen ve birçok araştırma yazısında Yusufelili Muhibbî'ye atfedilen Mevlid metni aslında 15. yüzyıl şairi Celâl Muhibbî'nin Mevlidi'nin tam olmayan başka bir nüshasıdır. Şairler arasında ve halk nezdinde çokça kıymet verilen mevlid metinlerinin birçok farklı yazma nüshada, mecmualarda veya cönklerde yer alması kadar tabii bir durum olamaz. Nitekim Muhibbî'nin birçok farklı yazmada, şiir mecmuasında, cönklerde Mevlid'inden parçalar vardır. Bunu araştırmalarımız esnasında görmekteyiz.

Sonuç

Edebiyatımızda çok fazla rağbet gören bir tür olan mevlidlerin neşirleri esnasında araştırmacılar birçok sorunla karşı karşıya kalabilmektedir. Bir yazma eserde birden çok şairin mevlidinin yer alması, aynı mevlid metninin farklı yazmalarda parçalar halinde yer alması, yazma eserlerde yer alan mevlidlerin tamamının okunmadan şairi hakkında hemen karar verilmesi, bir yazma eserde bir şairin mahlasının başlıkta görülüp sonrasında yer alan mevlid metninin mahlas beyitlerinin incelenmeden mevlidin müellifinin kim olduğu hakkında verilen aceleci kararlar bu sorunlardan bazılarıdır. Bu tür eserler incelenirken daha kapsamlı

araştırmalar neticesinde sonuçlara varmak isabetli olacaktır. Türk edebiyatı tarihinden oldukça önemli bir yere sahip olan mevlidlerin tam anlamıyla ortaya konulması, şairlerinin tespit edilmesi ve bunların neşredilmesi literatürümüze ciddi anlamda katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Aksoy, H. (2007). Eski Türk edebiyatı'nda mevlidler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. (5)9. 323-332.
- Aksoy, H. (1989). Mevlid-i nebîler ve Türk edebiyatında mevlidler. *İslami Edebiyat*, (2)1, 10-11.
- Ateş, A. (1954). *Süleyman Çelebi Vesîletü'n-Necât-Mevlid*. Ankara: TTK Yayınları.
- Aymutlu, A. (1945). *Süleyman Çelebi'nin hayatı ve eserinin edisyon kritiği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi.
- Aymutlu, A. (1995). *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i şerif*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Baykal, K. (1999). *Süleyman Çelebi ve Mevlid*. (hzl.: Kadir Atlansoy), Bursa: Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu.
- Bilge, B. (2014). *Celâl Muhibbî mevlidi: Tuhfetü'l-Hakîr (inceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ulfaz, ř. S. (2023). Mevlid bibliyografyası. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 31, 165-229.
- Dizdaroğlu, H. (1970). Muhibbî ve mevlid'i. *Folklor*, 10-11-12, 14-17.
- Köksal, M. Fatih (2011). *Mevlid-nâme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kütük, R. (2018). *Türk edebiyatında mevlid ve Muslihi'nin Gül-Efřan isimli mevlidi (inceleme-metin ansiklopedik fonksiyonel sözlük-tıpkısbasım)*. Erzurum: Ertual Akademik Yayınları.
- Levend, A. S. (1972). Dinî edebiyatımızın başlıca ürünleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 20, 35-80.
- Mazıoğlu, H. (1974). Türk edebiyatında mevlid yazan şairler. *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, (6)1, 31-62.
- Okiç M. T. (1976). Çeşitli dillerde mevlidler ve Süleyman Çelebi mevlidinin tercümelere. *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, 1, 19.
- Özder, Â. (1968). *Ölümünün 100. yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i şerif*. Artvin: Yusufeli Demirkent Köyü Kalkındırma ve Güzelleřtirme Derneėi.
- Özder, A. (2017). *Ölümünün 100. yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i şerif*. (hzl.: Sedat Bahadır), Samsun: Yusufeli Belediyesi Yayınları.
- Özkat, M. (2017). Hazret-i Peygamber'e aşkın bir ifadesi: Mevlidler. *Karabatak*, 31, 108-113.
- Pekolcay, N. (1950). *Türkçe mevlid metinleri*. 2 C., İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Pekolcay, N. (1980). *Süleyman Çelebi. Mevlid*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Sakaoğlu, S. (1989). Türk saz şiiri. *Türk Dili/Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, LVII (445-450), 105-250.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: Güvenç, A. Ö. (2013). Muhibbî, Salih. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhibbi-salih> (Erişim:12.08.2024).

Extended Summary

One of the types of poetry that attracts the most attention from poets in Turkish literature is mawlıds. Hz. Written as a reflection of the love for the Prophet, mawlıds have been written by many poets since the 15th century. In this study, the issue of attribution of a mawlid known to be written by Celâl Muhibbî in the 15th century to another poet is discussed. In the article, it has been tried to reveal that a mawlid attributed to Yusufeli Âşık Muhibbî, one of the 19th century poets, does not actually belong to him. The fact that there are many works in the Mevlid genre in Turkish literature and determining exactly which poets wrote them is a very important issue in terms of literature.

In Turkish literature, from the 10th century to the 20th century, many Turkish transcriptions and translations were made in Arabic letters. After the Ottoman Empire collapsed, the Republic of Türkiye was established and the new Turkish state switched to the Latin-derived Turkish alphabet as of November 1, 1928. This situation brought about the problem of reading old texts in Arabic letters and transferring them to the Latin alphabet. While translating these works into Latin letters, many mistakes were made due to errors caused by researchers, librarians or other circumstances. Sometimes the texts of the works were read incorrectly, and sometimes wrong conclusions were reached about who the authors of these works were. The existence of many works of the same genre, works with the same subject being handled by many different writers or poets, and the existence of many poets with the same or similar pseudonyms have made some mistakes inevitable when transferring texts with Arabic letters to today's alphabet. As a result, while translating a text in Arabic letters into Latin letters, some mistakes emerged about the author of the work. Precisely identifying the author of a literary work will minimize possible errors in subsequent studies on the work. For these reasons, it was deemed necessary to conduct such a study.

In this study, a work written in Turkish with Arabic letters, which is subject to one of the errors described above, is discussed. In many studies on mawlid in Turkish literature, it was thought that this work belonged to Yusufeli Âşık Muhibbî, and this wrong sequence continued. Adil Özder was the first to say that there was a mawlid belonging to Âşık Muhibbî of Yusufeli in 1968 and he conducted a study on this work. This work in question was published as a book. Later, in 1970, in Folklore magazine, Hikmet Dizdaroğlu talked about this work of Adil Özder and made evaluations about it. While making his evaluations, Dizdaroğlu noticed some contradictory situations, but did not make a determination as to whether the work could belong to Yusufeli Muhibbî. Later, in the studies on mawlid in Turkish literature, no detailed studies were carried out on the mawlid of Âşık Muhibbî from Yusufeli. However, in the book Yusufeli Âşık Muhibbî and Mevlid-i Şerif on the 100th anniversary of his death, prepared by Sedat Bahadır by Artvin Yusufeli Municipality Publications and published in memory of Adil Özder in 2017, no separate evaluation was made about the author of the mawlid in question, and the work was published more or less as is.

While carrying out this study, <https://portal.yek.gov.tr/>, which contains images of many manuscripts in Turkish with Arabic letters, was used especially on the internet. Other known copies of Celâl Muhibbî Mevlidi were examined. In addition, Adil Özder's work titled Yusufeli Âşık Muhibbî and Mevlid-i Şerif on the 100th Anniversary of his Death was another referenced source. While comparing the mawlid attributed to Âşık Muhibbî of Yusufeli with the Celâl Muhibbî Mevlidi, the study conducted by Bestami Bilge in 2014 on Celâl Muhibbî's work was taken as basis. In the study, firstly, brief information was given about the Mevlid genre in Turkish literature, and then detailed information was given about Yusufelili Âşık Muhibbî and Mevlidi. In the next part, the mawlid thought to belong to Yusufeli Âşık Muhibbî is compared

with the mawlid of Celâl Muhibbî, and the contradictions and doubts on this subject are revealed. Additionally, examples from texts attributed to the two poets are given. It has been tried to determine why the work cannot belong to Yusufeli Âşık Muhibbî in terms of the content, form, language and style of the work.

As a result of all evaluations, it has been revealed that a work thought to belong to Yusufeli Âşık Muhibbî, one of the 19th century poets, actually belongs to the 15th century poet Celâl Muhibbî. Determining who the authors of the works are or information about which works an author owns is very important in terms of literary history. Fully identifying all kinds of cultural products produced by a civilization is also important in determining the contributions of nations to the world cultural history. When writing the literary and cultural history of a civilization, it is of great value to determine every value of that civilization simply and clearly. With this study, it has been revealed to whom a work in Turkish literature actually belongs. Fully revealing the mawliids, which have a very important place in the history of Turkish literature, identifying their poets and publishing them will contribute significantly to the literature.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*

Yazarın Notu/Author's Note: Çalışma sırasında görüşlerine başvurduğum Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal ve Doç. Dr. Mustafa Özkat'a teşekkür ederim. / *I would like to thank Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal and Assoc. Prof. Dr. Mustafa Özkat, whose opinions I consulted during the study.*